

негативні наслідки. Тому при підписанні договору варто звернути на це особливу увагу, запропонувавши окремі пропозиції по їх зміні, реалізуючи своє право на свободу договору. Сучасний стан ринку банківських послуг, посилення конкуренції у цій сфері примусить банки проводити більш гнучку договірну політику.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–41. Ст. 356.

Ключові слова: зобов'язання за банківськими договорами, забезпечення виконання зобов'язання, банківські договори, кредитні договори.

Key words: obligations under bank agreements, guaranteeing the fulfillment of obligations, bank agreements, credit agreements.

МОШИНСЬКА ЯНА СТЕПАНІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірантка кафедри цивільного права*

ПІДСТАВИ ПОЗБАВЛЕННЯ БАТЬКІВ БАТЬКІВСЬКИХ ПРАВ ЗА СІМЕЙНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Відповідно до ч. 5 ст. 5 Сімейного кодексу України [1] (далі – СК України) забороняється втручання у сімейне життя людини, крім випадків встановлених Конституцією України. Отже виключення із загального принципу невтручання у сімейне життя встановлюються законом. Зокрема, відібрання дитини від батьків є санкцією за порушення батьківських обов'язків. Сімейний кодекс України намагається детально врегулювати питання застосування такого способу захисту прав та інтересів дитини як відібрання її у батьків (ст. ст. 164-170 СК України). У батьків дитина може бути відібрана у виключних випадках, зокрема, шляхом позбавлення їх батьківських прав.

Аналізуючи норми СК України, слід зазначити, що у ч. 1 ст. 164 СК України законодавець намагався встановити виключний перелік підстав позбавлення батьків батьківських прав. Так, позбавити батьківських прав за рішенням суду можна батько, мати лише за наявності передбачених у ч. 1 ст. 164 СК України підстав. У першу чергу, можуть бути позбавлені батьківських прав батьки (один із них), які не забрали дитину з пологового будинку або з іншого закладу охорони здоров'я без поважної причини і протягом шести місяців не виявляли щодо неї батьківського піклування.

Наступною підставою позбавлення батьківських прав є ухилення батьків від виконання своїх обов'язків щодо виховання дитини та/або

забезпечення здобуття нею повної загальної середньої освіти. Відповідно до абз. 2 п. 16 Постанови Пленуму ВСУ від 30.03.2007 № 3 «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про усиновлення і про позбавлення та поновлення батьківських прав» [2] (далі – Постанова № 3) ухилення батьків від виконання своїх обов'язків полягає у відсутності піклування про фізичний і духовний розвиток дитини, її навчання, підготовку до самостійного життя, зокрема: не забезпечують необхідного харчування, медичного догляду, лікування дитини, що негативно впливає на її фізичний розвиток як складову виховання; не спілкуються з дитиною в обсязі, необхідному для її нормального самоусвідомлення; не надають дитині доступу до культурних та інших духовних цінностей; не сприяють засвоєнню нею загальновизнаних норм моралі; не виявляють інтересу до її внутрішнього світу; не створюють умов для отримання нею освіти.

У випадках, коли батьки не усвідомлюють нехтування ними своїми обов'язками, тобто вчиняють ці дії не умисно, а не через недбалість, їх не можна позбавляти батьківських прав. З такими батьками органу опіки та піклування слід провести бесіди та консультації з наданням певного строку на виправлення ситуації. Тільки у разі свідомого подальшого невиконання батьками своїх обов'язків їх може бути позбавлено батьківських прав.

Жорстоке поводження з дитиною є третьою з передбачених у ч. 1 ст. 164 СК України підставою позбавлення батьківських прав. Жорстоке поводження полягає у фізичному (застосування батьками фізичної сили як без, так і із завданням дитині тілесних ушкоджень) або психічному насильстві, застосуванні недопустимих методів виховання (погрози, образи, примушування, нелюдські види покарання тощо), приниженні людської гідності дитини (зокрема, сексуальне насильство) тощо (абз. 3 п. 16 Постанови № 3). Жорстоке поводження з дітьми полягає у вчиненні батьками навмисних шкідливих для дитини дій чи у бездіяльності батьків, вихователів, піклувальників та інших осіб, які наносять шкоду фізичному або психічному здоров'ю дитини. Жорстоке поводження з дитиною, думається, може полягати у психологічному тиску на дитину, погрозах, відсутності емоційної підтримки дитини, нехтуванням її правами та інтересами, незабезпечення харчуванням тощо.

Проблема полягає у тому, що жорстокість є достатньо суб'єктивним поняттям, і батьки, навіть, можуть не усвідомлювати власної жорстокості, хоча повинні з точки зору суспільної моралі (теж оціночне поняття!) знати про допустимі міри здійснення своєї влади над дитиною. Зазначені межі, коли покарання з метою виховання переходить у насильство, передбачені адміністративним та кримінальним законодавством. Суду, при застосуванні такої підстави для позбавлення батьківських прав як жорстоке поводження з дитиною, обов'язково слід визначити суб'єктивні та об'єктивні обставини, що вказують на небезпечність залишення дитини на вихованні у батьків.

Хронічний алкоголізм або наркоманія батьків не можуть не впливати на виконання батьками своїх обов'язків щодо дитини і, відповідно, у багатьох випадках стають підставою для відібрання у них дитини. Хронічний алкоголізм батьків та захворювання їх на наркоманію підтверджуються медичними висновками. Ці захворювання можуть бути підставою для позбавлення батьків батьківських прав незалежно від того, чи визнано хворих у встановленому порядку обмежено дієздатними. Цілком зрозуміло, що доведення фактів зловживання алкогольними чи наркотичними засобами, є складною справою, якщо держава не докладає зусиль для ведення обліку таких осіб. Тому, у законодавстві України слід встановити обов'язок медичних працівників повідомляти правоохоронним органам або органам опіки та піклування про факти алкоголізму, наркоманії, токсикоманії батьків або факти жорстокого поводження батьків з дітьми.

Випадки, коли батьки вдаються до будь-яких видів експлуатації дитини, примушують її до жебракування та бродяжництва, також є підставами для позбавлення батьків їх прав щодо дитини. Експлуатації дитини, зокрема, може полягати у залученні її до непосильної праці, до заняття проституцією, злочинною діяльністю тощо.

Мати, батько, засуджені за вчинення умисного кримінального правопорушення щодо дитини, можуть бути позбавлені батьківських прав як щодо усіх своїх дітей, так і стосовно когось із них. Справи стосовно позбавлення батьківських прав розглядаються у порядку позовного провадження за позовами одного з батьків, опікуна, піклувальника, особи, в сім'ї якої проживає дитина, закладу охорони здоров'я, навчального або іншого дитячого закладу, в якому вона перебуває, органу опіки та піклування, прокурору, а також самої дитини, яка досягла 14 років. Звернення дитини, яка досягла 14 років, до суду за захистом своїх прав, як і положення ст. 171 СК України щодо врахування думки дитини при вирішенні сімейних спорів, є гарантією захисту прав та інтересів дитини.

Як свідчить судова практика, судді не завжди адекватно оцінюють небезпеку для дитини, позбавляючи її батьківської турботи та виховання з формальних причин. Можливими шляхами подолання недоліків правового регулювання підстав та порядку відібрання дітей від батьків має стати удосконалення судового механізму забезпечення захисту прав учасників цих відносин. Зокрема, найбільшою гарантією має стати обов'язкове врахування судом думки самої дитини стосовно питання позбавлення її батьків батьківських прав. Зазначена категорія справ не може розглядатися судом за формальними ознаками і тому треба законодавчо закріпити дискреційні повноваження суду у сімейних справах, що надає можливість урахування при вирішенні рішення судом конкретних обставин справи. Обов'язково у цій категорії справ мають призначатися різні види експертиз та консультацій із спеціалістами (наприклад, психологами, представниками органів, що надають фінансову допомогу сім'ям з дітьми тощо).

Список використаних джерел:

1. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 р. № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>
2. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про усиновлення і про позбавлення та поновлення батьківських прав: Постанови Пленуму ВСУ від 30.03.2007 № 3. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-07#Text>

Ключові слова: дитина, виховання, батьки, батьківські права, обов'язки, позбавлення батьківських прав, сімейне законодавство України.

Key words: child, upbringing, parents, parental rights, responsibilities, deprivation of parental rights, family law of Ukraine.

УЗУНОВ СЕРГІЙ ОПАНАСОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри цивільного права*

ОХОРОНА СПАДКОВОГО МАЙНА ЗА ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Досвід застосування ЦК України виявив суттєві недоліки в регулюванні певних правових понять та конструкцій спадкового права, що вимагає їх критичного наукового аналізу та переосмислення, зокрема, щодо охорони спадкового майна (п. 2 ст. 34 Закону «Про нотаріат») [1].

На сьогодні нотаріусами не вироблено єдиних рекомендацій з приводу проведення такої складної та тривалої у часі процедури як охорона спадкового майна із проведенням його відповідного опису. Частіше за все нотаріуси використовують усі можливі засоби аби уникнути вжиття заходів до охорони спадщини. Так, нотаріуси пропонують спадкоємцям подати заяву про прийняття спадщини, якщо вони фактично її не прийняли, а потім посилаються на положення пункту 1.1 глави 7 розділу II Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України [2], відповідно до якого охорона спадкового майна триває до прийняття спадщини спадкоємцями, а якщо її не прийнято – до закінчення строку, встановленого цивільним законодавством України для прийняття спадщини. Таким чином нотаріуси уникають небажаної для них складної процедури охорони спадкового майна.

Охорона спадкового майна здійснюється нотаріусом за місцем відкриття спадщини в інтересах спадкоємців, відказоодержувачів та кредиторів спадкоємця, які заявляють свої права на майно. Охорона майна здійснюється на підставі заяви спадкоємців, відказоодержувачів та кредиторів. Цих заходів може бути вжито і з ініціативи самого нотаріуса, якщо йому стало відомо про залишене без нагляду майно померлої особи. Заходи щодо охорони спадкового майна вживаються зазначеним